Eugeniu COȘERIU

„Limba moldovenească” – o fantomă lingvistică

E.C. – (sau Eugenio Coseriu, n. 27 iulie 1921, comuna Mihăileni, județul Bălți, azi în Republica Moldova – d. 7 septembrie 2002, Tübingen, Germania) lingvist român din exil, membru de onoare al Academiei Române (din 1991). Este fondatorul primei școli lingvistice din America de Sud și al școlii lingvistice de la Tübingen. Părinte a ceea ce azi se numește lingvistica integrală, Eugeniu Coșeriu este unul dintre cei mai importanți lingviști ai secolului XX, doctor honoris causa al aproape 50 de universități din întreaga lume.

Statele plurilingve sunt aglomerări de colectivități etnice și lingvistice mai mult sau mai puțin diferite. Între aceste colectivități există relații de colaborare, dar și relații conflictuale, relații care se reflectă și în planul lingvistic. În privința relațiilor dintre limba proprie, a colectivității căreia individul îi aparține istoric, și o altă limbă, mai ales în cazul limbilor majoritare și al limbilor minoritare, se pot distinge trei atitudini.

Prima este cea pe care o numesc *naționalismul sănătos*, care înseamnă să îți asumi limba ta pentru tine și pentru comunitatea ta fără a impune această limbă și altora; minoritățile pot să aibă școli în limba lor, să comunice în limba lor, să-și dezvolte cultura proprie.

A doua atitudine aș numi-o *șovinismul lingvistic*, al celor care vor să impună limba majoritară și minorităților.

În sfârșit, cea de a treia este *colonialismul sau imperialismul lingvistic*, al celor care vor să impună limba lor majorităților cucerite.

Singura atitudine rezonabilă este *naționalismul sănătos*.

De-a lungul istoriei s-au manifestat toate cele trei atitudini, în ultimele secole șovinismul lingvistic și imperialismul lingvistic luând înfățișări

BDD-A26959 © 2017 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:37 UTC)

dintre cele mai diverse. Comunismul, ca doctrină, era într-adevăr internaționalist și nu s-a pretins, în realitate, deznaționalizarea. Dimpotrivă, lingvistul Marr – cu toate greșelile sale de concepție despre care nu vorbim aici – voia să afirme toate limbile naționale și a creat chiar alfabete pentru foarte multe limbi, nu pe baza celui chirilic, ci bazate în general pe alfabetul latin. Limbii române folosite în republica autonomă de la est de Nistru i se recunoștea atunci identitatea, în scris folosindu-se și alfabetul latin. Apoi a început reacțiunea. A fost chiar și o reacțiune împotriva doctrinei lingvistice a lui Marr din cauză că nu a făcut politică în faptul lingvistic, mai exact nu a făcut politică lingvistică rusească. Dimpotrivă, Marr, care era un comunist foarte naiv, credea într-adevăr într-un fel de comunism internaționalist, supernaționalist și își închipuia că limba finală a comunismului internațional va fi o altă limbă, o limbă nouă, care nu va fi – spunea el – nici rusa (spunând „nici rusa" înseamnă că înțelegea că tocmai rusa va deveni această limbă!), nici engleza, nici germana.

Or, ce s-a produs în comunismul sovietic a fost până acum o reacțiune împotriva internaționalismului din partea imperialismului rus. S-a afirmat de aceea că în politica generală și, prin urmare, și în politica cultural-lingvistică, imperialismul rusesc și comunismul sovietic au devenit imperialism sovietic. Această reacțiune s-a manifestat în sensul cel mai evident în cazul așa-numitei doctrine a *bilingvismului armonios*, ceea ce însemna ca toată lumea să știe limba comunismului, limba imperiului, adică rusește, și, în afară de asta, să fie și bilingvi.

Ce s-a întâmplat cu această doctrină cu totul absurdă? Se înțelege că rusofonii din toate regiunile ocupate cu populație majoritară nerusă înțelegeau că nu trebuie să învețe ei limba locală, deci adoptau o atitudine colonialistă, curentă și în alte cazuri, fiindcă ei vorbeau deja limba imperiului, limba generală a comunismului. Așadar, cei ce trebuia să fie bilingvi și să accepte „bilingvismul armonios" erau, se înțelege, localnicii, adică cei care erau majoritari în fiecare regiune. Niciodată rusofonii nu s-au gândit că și ei, trăind în aceste regiuni, ar trebui să fie bilingvi. Și rezultatul a fost că foarte mulți rusofoni, veniți de mult sau veniți de curând, pur și simplu n-au învățat, de exemplu, limba română și nici alte limbi din alte țări ocupate.

Au rezistat foarte puține țări, din punct de vedere lingvistic. Au rezistat admirabil Georgia și Armenia; au rezistat, de asemenea, Țările Baltice, care și-au păstrat limba, deși acolo imigrația rusească a fost mai nu-

BDD-A26959 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:37 UTC)

meroasă decât în Republica Moldova. Îmi permit să amintesc aici o întâmplare petrecută într-o universitate georgiană. Aveam de ținut o conferință – care era tradusă în rusește –, și bătrânul Cicobava, un profesor de lingvistică de acolo, mi-a spus că într-o universitate georgiană pot vorbi în georgiană sau în orice altă limbă, dar nu rusește. Fără îndoială, așa ceva nu s-a întâmplat niciodată, și nu s-ar fi putut întâmpla, din nefericire, în Republica Moldova: să se spună că asta e o universitate românească și că aici se vorbește românește, iar dacă nu știți limba română, vorbiți altă limbă, dar nu limba imperiului! Și Cicobava nu era deloc anticomunist și nu era nici dușman al rușilor. Deci se înțelegea că la acea universitate se vorbește limba națională și se afirmă astfel identitatea culturală și identitatea tradițiilor culturale ale Georgiei. Pe câtă vreme în Republica Moldova, până și numele Georgiei a fost adoptat în forma rusească: se spune *Gruzia* și *gruzin*, pe când în limba română s-a spus întotdeauna *Georgia* și *georgian*.

Cazul limbii române de dincolo de Prut e mult mai grav decât al celorlalte limbi din țările foste sovietice (țările ocupate de sovietici). Aceasta pentru că acolo s-a afirmat numai doctrina absurdă a „bilingvismului armonios", pe când în Republica Moldova s-a făcut și altceva: s-a pretins că această limbă nu e aceeași limbă cu limba română, și deci nici cultura nu este aceeași cu cultura românească. Prin urmare, ar fi vorba de altă cultură. Am povestit de multe ori și am să amintesc și aici că până și pe Sadoveanu (când a fost la Chișinău) au pretins să-l traducă în limba moldovenească. Se spune că Sadoveanu ar fi răspuns cu rostirea lui moldavă: „Auzi, mișăii, sî mă traducî pi mini în limba me!". Acest lucru s-a întâmplat numai în două țări: în Republica Moldova și în Tadjikistan. S-a creat, așadar, o fantomă în lingvistică: s-a pretins că e o altă limbă și o altă cultură, iar această cultură începe cu regimul sovietic. Aceasta s-a întâmplat în cele două țări amintite, unde s-a pretins să se construiască o limbă locală, alta decât româna sau persana. Această fază a imperialismului lingvistic a fost faza cea mai gravă.

După această fază s-a înțeles, cel puțin anumiți lingviști au înțeles, că nu se poate susține această aberație și până și anumiți politicieni au înțeles că nu se poate susține, că cel mult se poate spune că e aceeași limbă, dar că are două nume diferite. Se numește limba moldovenească și limba română, însă limba este aceeași. Când am vorbit la Chișinău

BDD-A26959 © 2017 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:37 UTC)

împotriva acestei idei, cineva mi-a spus că doar sunt atâtea limbi care au două nume, prin urmare, de ce nu ar fi posibil acest lucru și pentru limba vorbită în Republica Moldova? Faptul nu e adevărat sau nu e adevărat în acest sens. În acest sens nu există limbi care să aibă două nume. Când au două nume, aceste nume se aplică la toată limba. Sau un nume care se aplică unei anumite variante a limbii. De exemplu, când spaniolul Hervás (care scria și italienește) spunea *la lengua moldava o valaca*, el înțelegea aceeași limbă, care în întregime putea fi numită sau moldovenească, sau valahă. Și tot așa, Cantemir. În cazurile în care există, într-adevăr, două nume, se numesc variante ale unei limbi: când se spune *catalană, valenciană*, se înțelege norma, limba exemplară din Cataluña, Valencia, care nu este cu totul identică și are chiar alt sistem fonologic, deși în fond este aceeași limbă. Când se spune *limba sârbă* sau *croată*, se înțelege că e vorba de *limba comună sârbo-croată*, în forma ei *sârbă*, adică în forma *štókavo*, și că *limba croată* este aceeași limbă *štókavo*, însă în forma ei *ijékavo*. Și se mai înțelege că dialectele *kájkavo* și *čákavo* sunt *dialecte croate*, nu *sârbe*, deci nici într-un sens nu se aplică exact la aceeași limbă.

De aceea faptul de a menține două nume duce la situații cu totul absurde. În statisticile ucrainene – de exemplu, o statistică pe care am găsit-o într-o revistă germană – se spunea că în Ucraina locuiesc 180 000 de români și 550 000 de moldoveni. Reiese deci din discuție faptul că ei s-ar fi identificat prin limbă. Când am fost în regiunea Cernăuți am auzit că cei de la Boian vorbesc românește, vorbesc limba română și sunt, prin urmare, români, iar cei de la Noua Suliță vorbesc moldovenește și sunt moldoveni. Iar ei vorbesc la fel! Iată cum două nume diferite pentru aceeași limbă înseamnă dezbinarea, despărțirea comunității lingvistice.

Fragment din textul conferinței „Politici lingvistice”
susținută de Eugeniu Coșeriu
la Colocviul Internațional de Științe ale Limbajului,
ediția a VI-a, Suceava, 20 octombrie 2001.
Revista „Limba Română” nr. 10, 2002, pag. 6-16.

BDD-A26959 © 2017 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:37 UTC)